

ŚW. PAWŁA TROSKA O WIERNOŚĆ WIERZE CHRZEŚCIJAŃSKIEJ NA PODSTAWIE 2 KOR 6,16. STUDIUM BIBLIJNE

W historii myśli ludzkiej człowiek zawsze był postrzegany jako istota rozdarta między wyborem dobra i zła, nieustannie trwająca w niepewności i niepokoju. Skutkiem takiego stanu rzeczy była niewierność wobec idei, wobec bliźniego i najbliższych. Także czasy współczesne dowodzą, iż problem ten jest wciąż jak najbardziej aktualny. Wystarczy wspomnieć nauczanie Jana Pawła II, który z taką miłością zachęca do trwania przy Chrystusie, który jest Drogą, Prawdą i Życiem (por. J 14,6). Wydaje się, że papież, jak nikt inny, ma wycucie grożących współczesnemu człowiekowi niebezpieczeństw. Oprócz procesów dechrystianizacji i laicyzacji, coraz większym wyzwaniem dla Kościoła stają się przeróżne sekty (w tym destrukcyjne), ruchy parareligijne czy związki światopoglądowe¹. Wskazane tu problemy, choć w innej postaci, obecne były także w starożytności chrześcijańskiej. Już św. Paweł w swojej apostołskiej gorliwości błagał pierwotne gminy słowami: „abyście byli zgodni i by nie było wśród was rozłamów; abyście byli jednego ducha i jednej myśli” (1 Kor 1,10) i retorycznie pytał: „czyż Chrystus jest podzielony?” (1 Kor 1,13).

W kręgu takiej problematyki mieści się temat niniejszego artykułu. Jego celem jest wskazanie na zabiegi, jakie podejmował św. Paweł w trosce o wierność wierze chrześcijańskiej. Tekst źródłowy stanowi 2 Kor 6,16.

Wypowiedź ma charakter studium egzegetyczno-teologicznego, w którym stosowana jest metoda synchroniczna badająca tekst w trzech płaszczyznach: syntagmatycznej, semantycznej i pragmatycznej². Przyjęcie takiej metodologii pozwoli precyzyjnie odczytać treści zawarte w 2 Kor 6,16.

W pierwszej części artykułu ukazane zostaną zagadnienia literackie, a mianowicie określenie granic i opisanie struktury perykopy, do której należy interesująca nas wypowiedź Pawła oraz omówienie kontekstu dalszego tej perykopy. Druga część pozwoli dostrzec elementy treściowe wypowiedzi Apostoła, charakterystykę adresatów tekstu oraz te postawy, które autor pragnie w nich ugruntować bądź zmienić. Natomiast trzecia część artykułu pozwoli dostrzec orędzie tekstu szczególnie aktualne w naszych czasach.

¹ Por. Z. Pa w ł o w i c z, *Kościół i sekty w Polsce*, Gdańsk 2003.

² Metoda ta opisana jest w: W. E g g e r, *Metodologia del Nuovo Testamento. Introduzione allo studio scientifico del Nuovo Testamento*, Bologna 1989, s. 75–167.

I. ZAGADNIENIA LITERACKIE

1. Granice perykopy i problem interpolacji 2 Kor 6,14–7,1

2 Kor 6,14–7,1 tworzy logiczną całość. Prawda ta nie jest podważana, gdyż tekst ten w całości uważa się za wtrącony i luźno związany z kontekstem. 2 Kor 7,2 jest bowiem bezpośrednim nawiązaniem do 6,3–13³. W wierszu tym występuje druga osoba liczby mnogiej — podobnie jak w 6,13 — *πλατυνθητε*, zaś w 7,1 — pierwsza osoba liczby mnogiej — *καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς*. Nie jest więc rzeczą łatwą ustalić związek między tekstami następującymi bezpośrednio przed i po 6,14–7,1. Niniejszy fragment rozrywa jedność kompozycyjną treści i czyni wrażenie późniejszej interpolacji⁴. Wielu egzegetów ów tekst uważa za późniejszy, nie-Pawłowy; niektórzy utrzymują, że jest to tekst Pawła, lecz pierwotnie należący do innego jego pisma — do tzw. listu przedkanonicznego do Koryntian⁵. Autorstwa Pawła nie można jednak poddawać w wątpliwość, gdyż nic zarówno w języku jak i stylu 6,14–7,1 nie może stanowić argumentu przeciwko autentyczności i Pawłowemu pochodzeniu tekstu⁶. Kluczowym argumentem przeciwko autentyczności była niezwykła liczba, jak na tak krótki fragment hapaxlegomenoi: *ἑτεροξυγεῖν, μετοχη, συμφώνησις, συγκατάθεσις, βελιάρ, μολυσμός, καθαρισμός*⁷. Nie jest to jednak argument wystarczający, gdyż np. 1 Kor 4,7–13 ma aż osiem hapaxlegomenoi — i fragment ten nie rodzi pytań co do Pawłowego autorstwa. W perykopie występują charakterystyczne dla stylu Pawłowego pytania retoryczne i struktury: *τίς γὰρ, ἢ τίς* (6,14), *τίς δὲ ἢ τίς* (6,15), *τίς δὲ* (6,16).

· Powstaje też pytanie, dlaczego 6,14–7,1 znajduje się właśnie między 6,11–13 a 7,2⁸. Istnieje pogląd, według którego tekst był redagowany wtedy, gdy przeciwnicy Pawła rozwinęli swoją działalność w Koryncie, lecz Apostoł przekonany był, iż uda mu się jeszcze zażegnać niebezpieczeństwo, jakie grozi gminie i zapobiec większej apostazji. Stąd pozostałe części Listu napisane są w całkiem innym kontekście. Bardziej jednak prawdopodobne i przekonujące jest twierdzenie, że Paweł odwołuje się tutaj wprost do pewnej tradycji wykorzystanej już przedtem w dokumentach qumrańskich, albo, że jest to część tradycji, której ślady — obok Qumran — spotykamy także w literaturze apokryficznej (cytaty z „Testamentu Dwunastu Patriarchów”) i w Liście do Efezjan⁹.

³ Zob. G.K. Beale, *The Old Testament Background of Reconciliation in 2 Corinthians 5–7 and its Bearing on the Literary Problem of 2 Corinthians 6,14–7,1*, „New Testament Studies” 35(1989), s. 566.

⁴ E. Dąbrowski, *Listy do Koryntian. Wstęp — przekład z oryginału — komentarz*, Poznań 1965, s. 384, 433.

⁵ Por. 1 Kor 5,9; K. Romaniuk, *Zagadnienie jedności literackiej 2 Kor*, STV 12(1974) 2, s. 3.

⁶ Zob. J. Murphy-O'Connor, *Philo and 2 Cor 6,14–7,1*, „Revue Biblique” 95(1988) 1, s. 62; J. Rosłon, *Święty Paweł. Listy do Koryntian*, w: *Wstęp do Nowego Testamentu*, red. F. Gryglewicz, Poznań – Warszawa 1969, s. 407; L. Stachowiak, *Człowiek między światłem a ciemnością według św. Pawła*, w: *Studia biblijne i archeologiczne*, red. E. Dąbrowski, Poznań – Warszawa – Lublin 1963, s. 190.

⁷ E. Dąbrowski, *Listy do Koryntian*, s. 384; R. Popowski, *Struktura semantyczna neologizmów w Listach św. Pawła z Tarsu*, Lublin 1978, s. 99, 122, 165; L. Stachowiak, *Człowiek między światłem a ciemnością*, s. 188.

⁸ J. Murphy-O'Connor, *Philo and 2 Cor 6,14–7,1*, s. 57.

⁹ Por. pogląd D. Georgi'ego, w: K. Romaniuk, *Zagadnienie jedności literackiej 2 Kor*, s. 4–5.

2. Struktura perykopy 2 Kor 6,14–7,1

2 Kor 6,14–7,1 ma jasną i przejrzystą budowę. Ideą przewodnią fragmentu jest nakłonienie Koryntian do zerwania jakichkolwiek więzów z pogaństwem w sferze religijnej. Zachowanie siebie nieskalanymi przez świat jest wyzwaniem dla Koryntian¹⁰. Wiersze 14–16 stanowią pięć pytań retorycznych w formie antytez¹¹, będących jednym z najświetniejszych przykładów retoryki Pawłowej. Wiersz 16 jest punktem kulminacyjnym perykopy¹². Na potwierdzenie swojego wyводу Apostoł umieszcza obszerny cytat biblijny w formie formalnej mozaiki różnych tekstów starotestamentowych. Naturalnym zakończeniem perykopy — konkluzją jest wiersz 1 rozdziału 7. Jest to zachęta Apostoła, aby zgodnie z jego poprzednimi pouczeniami Koryntianie wystrzegali się ze względu na czystość sumienia kontaktów religijnych z poganami. Wiersz 14 — Μη γίνεσθε έτεροζυγουντες άπιστοις — jest to niewątpliwie nawiązanie do znanego już w Starym Testamencie zakazu zaprzęgania do jednego jarzma zwierząt pociągowych różnego rodzaju (Pwt 22,10). Wiersz ten występuje tutaj jako teza — z wyraźnym zastosowaniem do Koryntian. Jest ona rozwinięta przez pięć antytez mających na celu wskazanie powodów, dla których jakikolwiek udział chrześcijan w religijnym życiu Koryntu jest zakazany. W antytezach występują aż 4 konstrukcje przyimkowe w celu urozmaicenia tekstu. Δικαιοσύνη — to wewnętrzna świętość, która stała się udziałem chrześcijan od chwili chrztu. Zupełnie inaczej pojmowali to kiedyś Żydzi posiadający Prawo, dla których niesprawiedliwymi byli ci, którzy nie mieli Prawa, czyli nie-Żydzi. Tutaj — Paweł atakuje grzeszny styl życia. Φωτι-σκότος — porównanie należy do częściej spotykanych w Nowym Testamencie. Światłość jest synonimem dobra moralnego i łaski oraz symbolem królestwa Bożego — Chrystusowego¹³. Nad ciemnościami zaś panuje księżę ciemności, czyli szatan. Ciemność jest symbolem zła i grzechu¹⁴. Βελιάδ — to rzeczownik znany już ze Starego Testamentu, występujący tam jako abstrakcyjne ucieleśnienie największego zła; a z czasem nazwano tak szatana¹⁵. Podobnie jak Chrystus i Beliar nie mają ze sobą nic wspólnego, tak wykluczają się wzajemnie wiara i niewiara. Chrześcijanin jest bowiem własnością Boga. Teksty ze Starego Testamentu występują tutaj jako potwierdzenie tej prawdy: Kpł 26,11–12; Ez 37,27; Iz 52,11; Jr 51,45; 2 Sm 7,14; Jr 31,9; Iz 43,6. Są one tak dobrane, aby jeszcze wyraźniej nasuwała się negatywna odpowiedź na wszystkie pytania tworzące bezpośrednio poprzedzający kontekst. Okazuje się więc, że już w Starym Testamencie jest zapowiadana inna — nie tylko w świątyni — obecność Boga wśród Jego Ludu i już w Starym Testamencie istniały formalne nakazy wystrzegania się bliższych kontaktów z pogaństwem nieczystym, chciwym i bałwochwalczym.

¹⁰ W. Barclay, *Listy do Koryntian*, Warszawa 1979, s. 310.

¹¹ G.K. Beale, *The Old Testament*, s. 566; P. Trzebuchowski, *Wiara i czyn w nauce świętego Pawła. Szkice*, Warszawa 1979.

¹² L. Stachowiak, *Człowiek między światłem a ciemnością według św. Pawła*, s. 189.

¹³ Tenże, *Drugi List do Koryntian*, w: A. Jankowski, K. Romaniuk, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, Poznań – Warszawa 1975, s. 787–788.

¹⁴ Por. komentarz do 2 Kor 6,14, w: *Pismo św. Starego i Nowego Testamentu, Biblia Poznańska*; L. Stachowiak, *Człowiek między światłem a ciemnością*, s. 189.

¹⁵ E. Dąbrowski, *Listy do Koryntian*, s. 434–435.

2 Kor 7,1 to praktyczny wniosek skłaniający Koryntian do tego, aby swoje wysiłki kierowali do walki z grzechem oraz w celu pogłębienia świętości¹⁶ — czyniąc świętość coraz doskonalszą¹⁷.

3. Kontekst perykopy 2 Kor 6,14–7,1

1. Miejsce perykopy 2 Kor 6,14–7,1 w strukturze 2 Kor

2 Kor to najbardziej osobiste pismo Apostoła. Być może dlatego też dzieło to budzi wątpliwości pod względem jedności kompozycyjnej i literackiej. E. Dąbrowski¹⁸ dzieli List na trzy części. Podział ten i my przyjmujemy w naszej pracy. Część I to znamiona pracy apostołskiej św. Pawła (1,12–7,16). Apostoł broni tutaj urzędu apostołskiego, do którego został powołany przez Chrystusa, wspomina o udrękach i nadziejach życia apostołskiego, stwierdza, że „miłość Chrystusa przynagła” (5,14) go do służby Bogu w ludziach. W części tej znajduje się interesująca nas perykopa 6,14–7,1 luźno związana z kontekstem. Część II traktuje o jałmużnie dla braci z Jerozolimy (8,1–9,15), zaś trzecia część stanowi odpowiedź dla przeciwników (10,1–13,10).

2. Miejsce perykopy 2 Kor 6,14–7,1 w teoriach niejednorodności redakcyjnej 2 Kor

Listy do Koryntian od dawna zwracały uwagę egzegetów pod względem jedności kompozycyjnej. Wątpliwości rodzą się także odnośnie jedności literackiej 2 Kor¹⁹. Dlatego też istnieje wiele teorii na temat ilości pism wchodzących w skład 2 Kor. Niektórzy uczeni wyróżniają w tym Liście trzy, cztery, a nawet pięć różnych listów, które składają się na 2 Kor²⁰. Mimo jednak wielu różnych teorii dotyczących pracy redakcyjnej 2 Kor interesująca nas perykopa zawsze stanowi samodzielny list i jest luźno związana z kontekstem całego Listu.

¹⁶ Por. komentarz do 2 Kor 7,1, w: *Pismo św. Starego i Nowego Testamentu, Biblia Poznańska*; L. Stachowiak, *Człowiek między światłem a ciemnością*, s. 189.

¹⁷ L. Stachowiak, *Drugi List do Koryntian*, s. 788.

¹⁸ *Listy do Koryntian*, s. 399–400.

¹⁹ Zob. K. Romaniuk, *Zagadnienie jedności literackiej 2 Kor*, s. 3–13.

²⁰ Por. teorie niejednorodności redakcyjnej 2 Kor za: E. Dąbrowski, *Listy do Koryntian*, s. 62; K. Romaniuk, *Zagadnienia wybrane z introdukcji szczegółowej do listów św. Pawła*, Poznań 1981, s. 103.

Teorie trzech listów: C. Clemen wyróżnia: List A: 6,14–7,1; List B: 10,1–13,10; List C: 1–6,13; 7,2–9,15; 13,11–13. J. Weiss: List A: 6,14–7,1; List B: 2,14–6,13; 7,2–4; 10–13; List C: 1,1–2,13; 7,5–16; 9.

Teoria czterech listów: M. Goguel dokonał następującego podziału 2 Kor: List A: 6,14–7,1; List B: 10,1–13,10 („Epistoła lacrimarum”); List C: 1,1–6,13; 7,2–8,24; List D: 9,1–15; 13,11–13 — „*éléments indéterminables*”.

Teoria pięciu listów: W. Marxsen wyodrębnił: List A: 1,3–2,13; 7,5–16; List B: 2,14–6,13; 7,2–4; List C: 10–13; List D: 8–9; List E: 6,14–7,1 — jako pareneza apokaliptyczna pochodzenia prawdopodobnie nie-Pawłowego.

II. ANALIZA SEMANTYCZNA 2 KOR 6,14–7,1

Wiersz 16a — to ostatnia antyteza, jaką Paweł stawia przed oczami Koryntian. Ναύς θεου nic wspólnego μετα ειδωλων²¹. Uwieńczeniem wszystkich antytez jest stwierdzenie, że chrześcijanie stanowią ναύς θεου ξωντος²². Ta część wiersza 16 jest zakończeniem wszystkich porównań mających na celu wykazanie różnic między chrześcijanami a poganami²³. Jest ona metaforycznym streszczeniem poprzednich antytez²⁴.

Wyrażenie ναύς θεου kojarzy się przede wszystkim ze świątynią jerozolimską, której nic i nigdy nie zbezczeszczyło tak bardzo, jak umieszczenie w jej wnętrzu posągów pogańskich bóstw. W Nowym Testamencie to chrześcijanie stanowią ναύς — każda chrześcijańska społeczność, a także indywidualna dusza każdego chrześcijanina jest świątynią²⁵. Tak więc wspólnoty te nie mogą się łączyć w jedno z ludźmi nadal oddającymi cześć pogańskim bożkom. Wręcz nie jest możliwa taka pokojowa egzystencja z wielbicielami pogańskich bóstw²⁶. Jedną z najistotniejszych różnic pomiędzy Jedynym Bogiem a bożkami polega na tym, że bożki są martwe, bez życia, podczas gdy Bóg jest Bogiem żywym. Wyznawcy θεου ζωντος powinni więc żyć w separacji od fałszywych religii i nieprawdziwych bogów²⁷. Na potwierdzenie swego wyводу Paweł z Tarsu stosuje mozaikę tekstów starotestamentowych²⁸. Miały one swoją wymowę dla judeo-chrześcijan w Koryncie i mogły skutecznie pomóc w korygowaniu ich poglądów, jeżeli rzeczywiście ulegali obcym wpływom. Wskazana przez Pawła analogia między przebywaniem Boga z Ludem Wybranym w Starym Przymierzu a świątynią duchową w Nowym mogła też ułatwić chrześcijanom nawróconym z pogaństwa na zdystansowanie się od tych filozoficznych poglądów swojego kulturowego środowiska, które nie były do pogodzenia z nauką objawioną przez Boga²⁹. Najpierw występuje więc parafraza, a następnie cytat Kpł 26,12, do których zostały dołączone inne biblijne wersety. Wstępne formuły każdorazowo wskazują na określony cytat. W wierszu 16 — słowa καθως ειπεν ο θεός wskazują na cytat z Księgi Kapłańskiej. W tej części Tory Kpł 26,12 pojawiają się w specyficznym kontekście — swoistym dla całego Pięcioksięgu — w tzw. Kodeksie Świątości. Bóg występuje tu jako źródło świętości Izraela. Jahwe jest święty, gdyż zasadniczo różni się od otaczającego Go

²¹ M. Zerwick, M. Grosvenor, *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*, Roma 1988, s. 547.

²² O. Michel, art. ναύς, w: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. IV, red. G. Kittel, G. Friedrick, Stuttgart 1933 nn., s. 890; W. Meidinger, art. „Tempel”, w: *Theologisches Begriffslexikon zum Neuen Testament*, t. II, red. L. Coenen, E. Beyreuther, H. Bietenhard, Wuppertal 1986, s. 1219.

²³ Por. komentarz do 2 Kor 6,14–16, w: *Pismo św. Starego i Nowego Testamentu, Biblia Poznańska*.

²⁴ G.K. Beale, *The Old Testament*, s. 570.

²⁵ Por. św. Tomasz z Akwinu: „*et quia cognoscendo et amando, creatura rationalis sua operatione attingit ad ipsum Deum. secundum istum specialem modum Deus non solum dicitur esse in creatura rationali, sed etiam habitare in ea sicut in templo suo*”, w: *Suma teologiczna*, t. I, Taurini 1922.

²⁶ G.K. Beale, *The Old Testament*, s. 570.

²⁷ W. Rees, *1 and 2 Corinthians*, w: *A Catholic Commentary on Holy Scripture*, red. B. Orchard, London – Edinburgh – Paris – Melbourne – Toronto – New York 1953, s. 888.

²⁸ L. Stachowiak, *Drugi List do Koryntian*, s. 788.

²⁹ F. Sieg, *Sens terminów „hierón” i „naós” w Nowym Testamencie*, RBL 5–6(1989), s. 337–338.

świata — stanowi kontrast ze światem grzechu. Świętość Izraela na tym zaś ma polegać, że będzie on wyłączony spośród innych narodów i przeznaczony na wyłączną służbę Bogu. Izrael ma być święty — w znaczeniu moralnym — ma żyć inaczej niż inne narody — gdyż jest on uświęcony przez Jahwe. Bóg jest Bogiem Jedynym — Izrael nie ma więc zwracać się do bożków i czynić sobie swoich bogów³⁰. יהדהאלהיכם (Kpł 19,2); יהדהאלהיכם (Kpł 19,4). Tylko w świętej społeczności można mówić o charakterystycznej obecności Boga ze swoim Ludem³¹. Tak więc dobrem za zachowanie prawa Jahwe jest przyrzeczenie και εσομαι αυτων Θεος (יהי יחי לכם לאלהים), και αυτοι εδοναι μου λαος. Święty Bóg zamieszka pośrodku swego świętego Ludu. Jahwe nie będzie się wstydził swego Ludu, gdyż ten będzie Mu posłuszny. Izraelici będą zaś chodzić w obecności Jahwe, jak niegdyś chodzili wobec Niego tacy wielcy mężowie jak Henoch, Noe czy Abraham. I będzie Jahwe ich Bogiem, a oni będą Jego Ludem. Aby zaś Izraelici wierzyli tym Bożym obietnicom Jahwe przypomina im wybawienie z niewoli egipskiej, gdy zakuci byli w jarzmo niewoli, które On zniszczył Swą mocą³².

W takim kontekście starotestamentowego Kodeksu Świętości Paweł mówi Koryntianom o ich świętości i o ich wyłącznej i zdecydowanej przynależności do Pana. Są oni bowiem własnością Boga, należą do sfery Bożej i nie mogą prowadzić grzesznego życia³³. Koryntianie winni więc oczyścić się z tej moralnej nieczystości, a swoje wysiłki kierować do walki z grzechem i pogłębienia świętości, aby stanowić rzeczywistą i świętą ναός θεου³⁴.

III. ANALIZA PRAGMATYCZNA 2 KOR 6,16

Bezpośrednim powodem, dla którego Paweł napisał 2 Kor 6,16 w kontekście 2 Kor 6,14–7,1 była świadomość niebezpieczeństwa, jakie groziło Koryntianom. Zaczęli oni bowiem nawiązywać kontakty już to z pogańskimi bóstwami, już to z samymi poganami. Na taką sytuację Paweł postanowił od razu zareagować, aby przypomnieć Koryntianom, że są wyznawcami Chrystusa, do Niego należą i nie powinni szukać kontaktów z poganami, którzy są zafascynowani swoimi martwymi bożkami i oddają im cześć.

Warto zwrócić uwagę na ton, jakim przemawia Paweł. Jest on bardzo poważny, podniosły i wskazuje na ważność spraw, o których pisze autor. Pawłowi zależało bowiem na tym, aby chrześcijanie byli wierni swojej wierze, zaś kontakty w sferze religijnej z poganami mogły jedynie doprowadzić do wprowadzenia zamieszania wśród i tak chwiejnych Koryntian. Paweł używa więc zdecydowanego tonu, swoją

³⁰ S. Łach, *Księga Kaptkańska. Wstęp — przekład z oryginału — komentarz — ekskursy*, Poznań — Warszawa 1970, s. 110–111.

³¹ G.K. Beale, *The Old Testament*, s. 570.

³² S. Łach, *Księga Kaptkańska*, s. 280–281.

³³ Por. komentarz do 2 Kor 6,16–18, w: *Pismo św. Starego i Nowego Testamentu, Biblia Poznańska*.

³⁴ E. Dąbrowski, *Listy do Koryntian*, s. 435.

naukę przedstawia bardzo jasno, zwięźle i w sposób pewny, a na potwierdzenie swych słów powołuje się na Stary Testament. To wszystko pozwala uchwycić relacje, jakie istniały między Pawłem i jego adresatami. Zza mocnych, ostrych słów wyłania się bowiem postać człowieka, który po prostu kocha tych, których karci, miłuje tych, do których przemawia w sposób bardzo urzędniczy i oficjalny. Jawi się Paweł — Apostoł zalękniony o Kościół w Koryncie i zatroskany o „stado Chrystusowe”.

W krótkich i zwięzłych słowach Paweł przekazuje Koryntianom następujące orędzie:

— chrześcijanie są wyłączną własnością Boga i nie powinni szukać kontaktów z innymi religiami i bożkami;

— Koryntianie są nazwani „świątynią Boga żywego” w odróżnieniu od miejsc, gdzie przebywają tylko martwe bożki;

— Żywy Bóg jest zawsze obecny wśród swego ludu — On mieszka ze swym ludem;

— z wolnej decyzji Żywy Bóg stworzył człowieka dla „niego samego” i został jego Bogiem — człowiek nie musi więc szukać innych bogów.

Orędzie św. Pawła jest aktualne także i dzisiaj i wskazuje na odwieczny zamysł Boga w stosunku do człowieka w Kościele:

— człowiek od początku jest własnością Boga;

— w momencie chrztu świętego człowiek staje się świątynią Boga;

— w Kościele jest obecny żywy Bóg;

— chrześcijanin — świątynia Boga należy do Kościoła wraz z innymi ochrzczonymi braćmi i siostrami;

— w klimacie wiary człowiek odpowiada Bogu na wezwanie, jakie Ten do niego kieruje;

— człowiek ma szukać odpowiedzi na wszystkie nurtujące go pytania w Kościele, w którym żyje żywy Bóg;

— niedopuszczalne jest, aby chrześcijanin odwracał się od Boga i zwracał się ku innym religiom czy sektom, które zawierają tylko namiastkę Prawdy;

— Kościół katolicki na mocy Objawienia i Tradycji oraz sukcesji apostoelskiej w sposób pewny prowadzi ludzi do zbawienia.

**SORGE DES HL. PAULUS UM DIE TREUE DEM CHRISTLICHEN
GLAUBEN AUF DER GRUNDLAGE 2 KOR 6,16**

ZUSAMMENFASSUNG

Der Inhalt des Artikels von Pfarrer Robert Kaczorowski resultiert allein schon aus dem Titel. In drei Teilen: literarische Fragen, semantische Analyse 2 Kor 6,14–7,1, sowie pragmatische Analyse 2 Kor 6,16 — erläutert er sehr präzise dieses schwierige Thema. Zu unterstreichen sei die Tatsache, dass dieser Beitrag die schon früher auf den Seiten der „Elbinger Studien“ erschienen Bearbeitungen zum Gehorsam und zur Treue fortsetzt.